

O chování v dobách běžných i přelomových - projev k 21. srpnu 1968

Vážené dámy, vážení pánové, milí spoluobčané, moje původní povolání historika si žádá přinášet u příležitosti podobných vzpomínek co nejautentičtější svědectví doby. V případě událostí roku 1968 máme tu jedinečnou možnost nahlédnout do poměrně nedávno zveřejněné korespondence muže, který pro naše město a pro nás samotné, přímé účastníky, jejich pozůstalé či potomky, představuje ve spojení s oněmi srpnovými dny významně víc než pro kohokoli jiného. Z jeho osobní výpovědi, datované 2. října 1968, si tedy dovolím na úvod krátce citovat:

Milá paní Mládková,

(...)

Snad Vás bude zajímat několik - jen útržkovitě - informací o tom, co se tady vlastně dělo - nebo aspoň o tom, jak jsem to já prožíval: Byl jsem náhodou v Liberci u přátel, s nimiž jsem se opíjel, když nám kdosi ve tři ráno telefonoval, že jsme přepadeni. Přirozeně jsme to považovali za hloupý žert (jako snad každý), nicméně když jsme vyšli ven, zjistili jsme, že město je už plné tanků a obrněných vozů a nebe plné letadel a helikoptér. Zůstal jsem v Liberci (až do moskevských dohod), kde jsem se normálně zapojil - jako každý - do odboje, lze-li to tak nazvat. Byl jsem tři dny v rozhlase, kde jsem psal různé výzvy, komentáře atd., pak jsem byl na radnici v takovém týmu poradců starosty, pro něhož jsem psal různé proslovy, výzvy k obyvatelům a podobně a kde jsem pomáhal řešit různé problémy, které vznikaly. Byl jsem tam svědkem několika dosti ošklivých masakrů, kdy stříleli do lidí, kdy tank shodil na náměstí dům s podloubím, které spadlo na lidi, a pak rozjel tři sanitky atd. atd. Celkově to byl ovšem při vší tragičnosti fantastický týden, na který nikdy v životě nezapomenu. Byl to jediný týden snad od roku 1938, kdy byl národ opravdu jednotný, kdy byli všichni stateční, kdy se mluvila úplná pravda, kdy byli lidi k sobě ohromně slušní, kdy se přirozenými vůdci stávali ti nejchytřejší, kdy existovala skutečná demokracie, zmizely všechny sociální přehrady a já nevím co všechno ještě. Hippies hlídali předsedu národního výboru a hráli mu na kytary trampské písničky, v noci ve městě hlídkovaly skupiny složené ze dvou strážníků a dvou (donedávna) "chuligánů", do rozhlasu nám vozili z mezinárodního hotelu zadarmo spousty jídla a z nemocnice spousty povzbuzujících prášků, dělníci nabízeli spisovatelům úkryt ve fabrikách, intelekt,

fantazie, důvtip a humor opravdu vítězily nad tanky. Připadá mi to s odstupem jako jakýsi krásný a zoufalý sen národa o svobodném a spravedlivém životě nebo něco takového. Jakási hodinka pravdy. Cynikové plakali dojetím, nedávní oportunisté byli v čele radikálů, egoisté nabízeli nezištně pomoc, věci, kterých nebylo lze normálně dosáhnout za deset let, byly uskutečněny během dvou dnů.

(...)

Srdečně zdraví VH.

Myslím, že mnozí z Vás záhy poznali, že úryvek pochází z dopisu Václava Havla, adresovaného paní Medě Mládkové do Spojených států amerických.

S odstupem necelých dvou měsíců od začátku okupace je Havlův popis tehdejších událostí stroze věcný, přesto ale souběžně vybízí k drobnému zamyšlení o tak důležité kategorii, jakou je chování lidí v dobách běžných a v období tzv. přelomových událostí. A tak zatímco projevem každodennosti - a nikoli ojedinělým - bývá často až ryzí obnažování ošidných zákoutí lidských povah, přelomová údobí naopak dokáží svěže formovat skutečné charaktery jedinců, zakládají vysokou míru společenské solidarity a spouštějí vlny spontánního altruismu.

Zcela nedávno jsem si znovu připomněl černobílé filmové záběry z jara a léta 1968 a mohl číst v očích tehdejších Čechoslováků hrdost, odhodlání i vzdor ke všemu, co se v zemi odehrávalo v předchozím dvacetiletí. Naše historie už dávno ukázala, že podobné sdílené pocity se vždy - vyburcovány okolnostmi - s určitou periodou masově zjevují, aby nastartovaly důležité sociální a politické procesy a aby nastavily tak důležité korektivy aktuálním náladám ve společnosti, jež přerostly nebo hrozí přerůst všeobecně uznávanou míru jednání; následně tyto pocity zase na čas zapadnou do víru běžného života. A s nimi se ruku v ruce objevují a zase mizí už i vzpomínané pevné charaktery jedinců. Přiznám se, že zejména v posledních letech tyto bezděčné projevy spoluobčanů silně postrádám a s napětím očekávám, kdy se jako společenstvo znovu vzedmeme a ponecháme průchod tomu jinému, o dost lepšímu v nás.

V srpnu 1968 zaplavily československé ulice obrovské bílé kříže a přivezly s sebou smrt, bolest, ponížení a dalších dvacet let morálního

marasmu. Přesto necelé půlstoletí poté znovu dlíme v až nedůstojné roli pochlebníků nejrůznějších autokratických režimů na východ od nás v bláhové víře, že jejich kapitál dokáže nasytit i demokratického ducha; spřádáme zoufalé myšlenky na odchod ze západního společenství hodnot, jež jsme až donedávna pro sebe považovali za úctyhodné; začínáme se sami utápět v každodenních plíživých projevech zloby a iracionálních předsudků k odlišnostem všeho druhu. Kde jsou ty meze našich charakterů, ty hranice obyčejné lidské solidarity s potřebnými, všeobecného respektu všech ke všem a docela všedního člověčenství, jejichž překročení už zkrátka nelze společensky tolerovat? Neztratili jsme snad v průběhu posledních let tu jednotu, statečnost, slušnost, schopnost zdolávat sociální přehradu, jak na srpnových událostech obdivoval tehdy už politik Havel? A - budu-li pokračovat v parafrázi jeho slov - neskláníme se opět pod jařmem cynismu, oportunistu či egoismu některých ke všemu odhodlaných jedinců? Pokud tomu tak je, soudím, že už není dost prostoru na snění, ba právě naopak, že znovu přichází čas na havlovskou hodinku pravdy.

Srpnové události roku 1968 těžce poznamenaly i samotné město Liberec. Na dlouhá léta zlomily v jeho občanech - až na pár výjimek - veškeré vzpomínané pocity hrdosti, odhodlání a vzdoru a nahradily je projevy normalizačního konformismu, sobectví, strachu i zradou ideálů a přátelství. Nechaly také záměrně veřejně zapomenout na devět mrtvých z dlažby libereckých ulic. Ta ztracená léta se již nedají nikdy dohnat, jsme v tom směru už navždy jejich dlužníky. Dovolte mi tedy závěrem připomenout jména všech devíti padlých jako připomínku nejvyšší oběti, kterou tehdy museli přinést:

Vincenc Březina, 67 let

Miroslav Čížek, 23 let

Zdeněk Dragoun, 19 let

Josef Fialka, 64 let

Bohumil Kobr, 72 let

Jindřich Kuliš, 25 let

Eva Livečková, 31 let

Rudolf Starý, 63 let

Stanislav Veselý, 43 let.

Můžeme snad odpustit okupačním vojákům, přestože je od té doby už těžko šlo nazývat bratry, můžeme snad odpustit i těm, kteří v

letech následujících pozbyli svůj charakter, přestože je už těžko šlo nazývat přáteli. Můžeme odpustit, ale nesmíme zapomenout. Děkuji vám za pozornost.

21/8/2017